

2454000

2455000

2456000

2457000

2458000

6643000

6642000

6641000

6640000

6639000

6638000

6637000

6643000

6642000

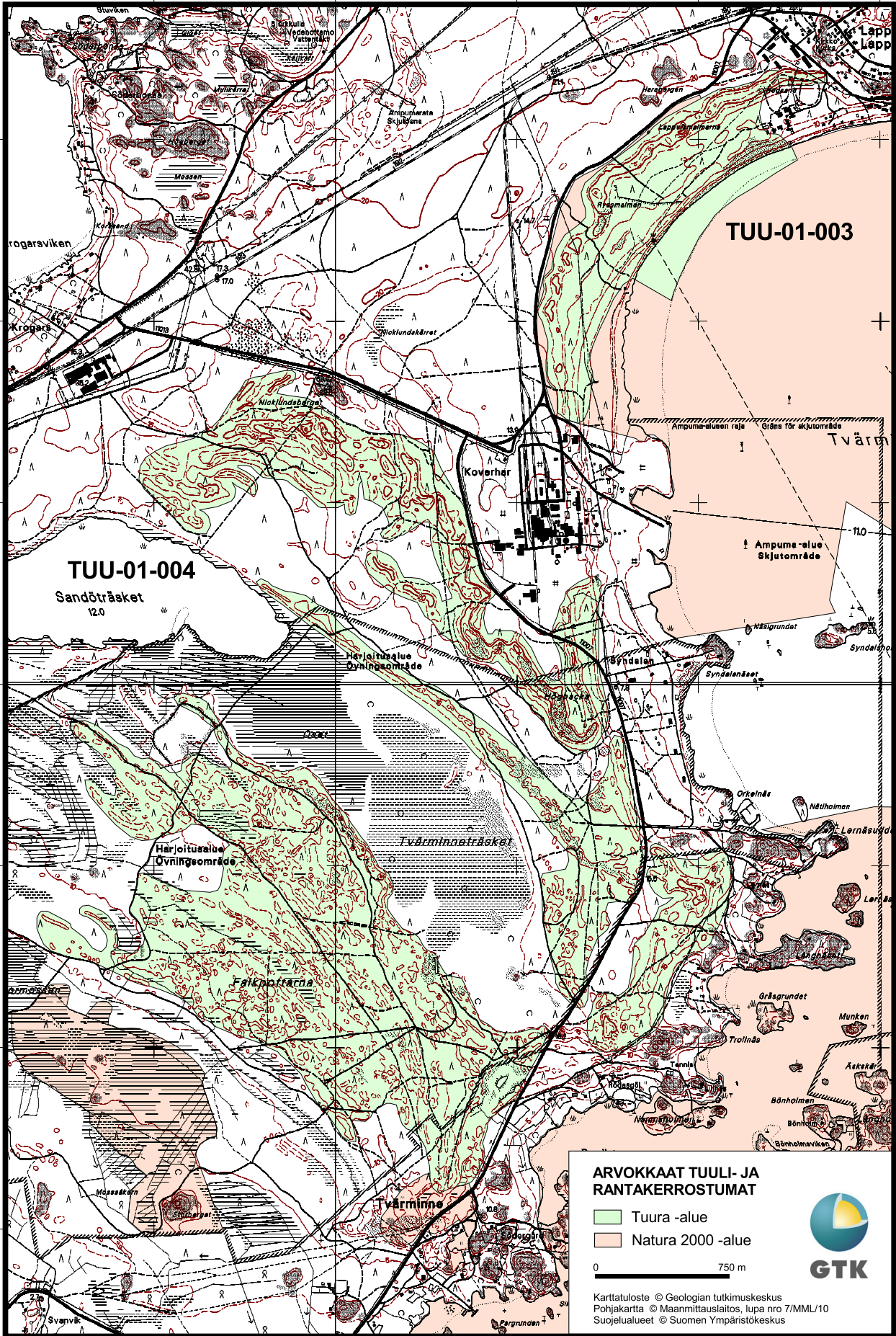
6641000

6640000

6639000

6638000

6637000

TUU-01-004

Sandöträsket

12.0

TUU-01-003

ARVOKKAAT TUULI- JA RANTAKERROSTUMAT

- Tuura-alue
- Natura 2000-alue

0 750 m

GTK

Karttatuloste © Geologian tutkimuskeskus
Pohjakartta © Maanmittauslaitos, lupa nro 7/MML/10
Suojelualueet © Suomen Ympäristökeskus

2454000

2455000

2456000

2457000

2458000

LAPPVIKMALMARNAN

Hanko

Tietokantatunnus: TUU-01-003

Arvoluokka: 1

Muodostuma: Tuuli- ja rantakerrostuma

Pinta-ala: 104,4 ha

Korkeus: 25 m mpy.

Karttalehti: 2011 12

Alueen suhteellinen korkeus: 10 m

Muodon suhteellinen korkeus: 10 m

Sijainti: Muodostuma sijaitsee Hangon Lappohjassa, Tvärminne Storfjärdenin luoteisrannalla.

Geologia

Lappvikmalmarnan dyynialue on noin 2 500 metriä pitkä ja 400 - 450 metriä leveä alue, joka rajoittuu itäosastaan Tvärminne Storfjärdeniin ja muilta osin I Salpausselän muodostumiin. Alue sijaitsee I Salpausselän eteläpuolella, jonne tuulet ovat kasanneet dyyniselänteitä. Aivan rannalla, 10 - 20 metriä nykyisestä merenpinnasta on jyrkkä, noin 10 metriä korkea nykyinen rantatörmä, jonka hiekka on ajan kuluessa voimakkaan tuuli-, jää- ja rantaerosion takia valunut alas kohti merta niin, että törmän mäntyjen juuret ovat osittain rannan puolella ilmassa (Uudenmaan virkistysalueyhdistys ry 2005). Sen takana sisämaassa sijaitsevat kasvillisuuden jo nyt sitomat, metsittyneet dyynit, jotka ovat selkeästi rannan mukaisesti suuntautuneet. Näistä dyyneistä poiketen alueen koillisosassa, rannan tuntumassa on nuori, matala alkiodyyni.

Meren rannalla matala, hienohiekkainen matalikko jatkuu noin 100 - 150 metriä merelle, missä sijaitsee toinen, vedenalainen jyrkkä rantatörmä, jossa meriveden syvyys kasvaa äkkijyrkästi, paikoin 15:een metriin. Sisämaan metsittyneiden rantadyynien muoto on selkeän pitkulainen ja jonomaisesti mutkitteleva. Dyynien mutkittelevien jonojen pituus on runsaan kilometrin, ja korkeus viidestä seitsemään metriä (Kielosto et al. 1996, Hellemaa 1998, Johansson et al. 2000).

Biologia

Hiekkaranta alueen länsiosassa on noin 10 m leveä, josta 2 m on loiskerantaa ja 8 m lähes kokonaan deflaatiotasannetta, jota laikuttavat paikoin suola-arhokasvustot, hietikkosara (NT) ja yksittäin rantakauratuppaat (EN) ja merinätkelmä. Törmän päällä kasvaa jonkin verran kangasajuruohoa (NT). Alueen itäosan rannalla on 5 m leveän loiskevyöhykkeen yläpuolella 5 m leveä yksittäisten alkiodyynien muodostama vyöhyke. Pienet kulutukselle alttiit alkiodyynit koostuvat lähinnä rantakaurasta tai suola-arhosta. Meriotakilokkia (EN) on tavattu hiekkarannalta viimeksi vuonna 2006 (Hertta 2010). Etenkin hiekkarannan lounaisosaa ja törmää kuluttavat aallokon aiheuttama eroosio.

Varsinaiset rantadyynit ovat kerrostuneet korkeaan rantatörmään ja valkoista dyynivyöhykettä on noin 5–10 m leveällä kaistaleella. Vyöhykettä vallitsee rantakaura paikoin hyvinkin tiheästi n. 3 m leveällä kaistaleella. Rantakauraa on myös vähän ylempänä, dyynin koillisnurkassa, 15 m leveällä vyöhykkeellä. Tällä kohtaa rinne on loivempi ja sille on kertynyt lentohiekkaa. Dyynillä kasvaa joitakin yksittäisiä mäntyjä ja alueen länsiosaan on muodostumassa harvahko mäntyryhmä. Alueen rantakauraesiintymät ovat Suomen laajimmat.

Harmaata dyyniä on dyynialueen länsiosassa noin 3 m leveänä vyöhykkeenä. Sillä kasvaa hietikkosaran, hietikkonadan (NT), jonkin verran merisinapin, sarjakeltanon, maitohorsman ja vadelman muodostamaa laikkukasvustoa. Keskiosassa harmaadyyni jo lähes puuttuu. Rinteen keskiosassa on tosin 10 x 10 m rantavehnan ja rantakauran muodostama laikka, jonka keskellä on mustaherukkapensas.

Ylärinteen länsiosassa on noin 15 m ja itäosassa 25 m leveydeltä deflaatiopintaa. Näillä kohdin on vähän karkeampaa ainesta ja lentohiekka on kulunut pois. Aivan törmärinteen yläosassa on vielä 30 m leveästi, harvapuustoista dyyniä. Korkeusvaihtelu tällä kaistaleella on noin 5 metriä. Puustoisella dyynillä on sianpuola- ja hietikkotierasammalkasvustoja ja mm. hietikkonataa. Rinnemäntyjen juurakot törröttävät paikoin paljaana eroosion takia. Osa dyynimäntyjen tyvistä on taasen hautautunut hiekkakinosten peittoon.

Metsäiset dyynit ovat varttunutta, harvennettua, valoisaa kuivan kankaan tai kuivahkon kankaan männikköä. Yksittäin kasvaa koivuja ja jokunen kuusi. Järeimmät sodanaikaisesta metsäpalosta säästyneet puut ovat 45–50 cm paksuja kilpikaarnamäntyjä (Nironen 1996). Aluskasvillisuus on puolukka- ja kanervavaltaista. Variksenmarjaa on hieman vähemmän. Siellä täällä on metsälauha- ja yksittäin muutama mustikkalaikka. Paikoin on myös sianpuolaa. Harvakseltaan kasvaa hietakastikkaa, kangasmaitikkaa, metsätähteä ja yksittäin metsäalvejuurta mäntykukkaa, oravanmarjaa, sarjatalvikkia (NT) ja riidenliekoa. Pohjakerros on lähes yhtenäistä seinäsammalikkaa, jota laikuttavat paikoin pienet poronjäkälälaiikut. Metsädyynien lakiosat ovat hieman karumpia ja jäkäläisempiä. Metsädyyneillä kasvaa myös harvinainen dyynitajäkälä (Kaaro ja Keynäs 1995).

Alueen hiekkarannoilta, dyyneiltä tai metsäisiltä dyyneiltä on havaittu useita uhanalaisia eliöitä mm. etelänkeltiäinen (EN), hehkuseppä (VU), hietikkonatalude (VU), hietikkosarakaskas (VU), nummijuuriyökkönen (EN), outorääpetylppö (VU), pulskasantiainen (VU), päistärpistiäinen (CR), rosopehkiäinen (RT), viherämittäri (EN) (Hertta 2010, Kaaro ja Keynäs 1995). Linnuista alueella pesii mm. kehrääjä.

Maisema ja muut arvot

Alue hahmottuu ympäristöstään kohtuullisesti jonomaisina, mutkittelevina kumpuina. Etenkin rannan jyrkkä ja korkea rantatörmä erottuu selkeästi mereltä päin. Alueen rantaosasta aukeaa luonnonkaunis merinäkyvä, joskin alueen etelärajalalla Koverharissa sijaitsevan tehtaan vuoksi maisema ei ole enää luonnontilainen. Alueella on runsaasti vanhoja ihmistoiminnan merkkejä, kuten pitkä panssariura ja lukuisia poteroita, mutta myös virkistyskäyttöä palvelevia opastauluja ja jyrkkää rantatörmää säästävät portaat rannalle. Suuri osa alueesta kuuluu Uudenmaan virkistysalueyhdistykselle (Uudenmaan virkistysalueyhdistys 2005). Rannalla on pohjavesikaivo ja alueen pohjoisosassa pohjavedenottamo. Alueen keski- ja eteläosa kuuluvat Tammisaaren ja Hangon saariston ja Pohjanpitäjänlahden merensuojelualueen Natura-alueeseen (FI0100005).

Kirjallisuus:

Hellemaa, P. 1998. The development of coastal dunes and their vegetation in Finland. *Fennia* 176 (1), 111-221.

Johansson, P., Sahala, L. & Virtanen, K. 2000. Rantamerkit, tuulikerrostumat ja moreenimuodostumat geologisina luontokohteina. Tutkimusraportti 151. Geologian tutkimuskeskus, Espoo. 76 s.

Kaaro, J. ja Keynäs, K. 1995 Hankoniemen luontoinventointi 1995.

Kielosto, S., Kukkonen, M., Stén, C.-G. & Backman, B. 1996. Hangon ja Perniön kartta-alueiden maaperä. Suomen geologinen kartta 1:100 000 : maaperäkarttojen selitykset. Karttalehdet 2011 ja 2012. 104 s. Geologian tutkimuskeskus.

Nironen, M. 1996 Lappohjanrannan kasvillisuus selvitys. Uudenmaan virkistysalueyhdistys, Suomen partioalaiset, Ympäristösuunnittelu Enviro Oy 1996. 18 s.

Uudenmaan virkistysalueyhdistys, 2005. Retkelle uusmaalaiseen luontoon. Helsinki. Esite, 28 s.

Ympäristöhallinnon eliötietojärjestelmä (Hertta). 2010. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

LAPPVIKMALMARNAS

Hangö

Databaskod:	TUU-01-003	Värderklass:	1
Formation:	Vind- och svallavlagring	Areal:	104,4 ha
Höjd:	25 m ö.h.	Kartblad:	2011 12
Områdets relativa höjd:	10 m		
Formationens relativa höjd:	10 m		

Läge: Formationen ligger i Lappvik i Hangö, på nordvästra stranden av Tvärminne Storfjärden.

Geologi

Lappvikmalmarnas dynamråde är cirka 2 500 meter långt och 400 - 450 meter brett. Dess östra del gränsar till Tvärminne Storfjärden och i övrigt gränsar den till Första Stängselåsens formationer. Området ligger söder om Första Stängselåsen, dit vindarna har hopat dynåsar. Alldeles på stranden, 10 - 20 meter från det nuvarande havsvattenståndet, finns den nutida branta, cirka 10 meter höga strandbanken, vars sand under tidernas lopp på grund av kraftig vind-, is- och stranderosion har runnit ner mot havet så att rötterna hos tallarna som växer på strandbanken delvis är i luften på strandsidan (Uudenmaan virkistysalueyhdistys ry 2005). I inlandet bakom vallen finns dyner som redan är bundna av växtlighet och trädbevuxna och som löper tydligt i strandens riktning. Avvikande från dessa dyner är en ung, flack embryonal dyn i områdets nordöstra del nära stranden.

På havsstranden fortsätter den grunda finkorniga sandbotten cirka 100 - 150 m ut i havet, där en annan brant undervattensstrandbank är belägen och där havsdjupet ökar tvärrant, ställvis till 15 meter. Inlandets trädbevuxna stranddyner är till formen klart långsmala och slingrande. Den sammanlagda längden av de slingrande räckorna av dyner är drygt en kilometer och höjden mellan fem och sju meter (Kielosto et al. 1996, Hellemaa 1998, Johansson et al. 2000).

Biologi

Sandstranden i områdets västra del är cirka 10 m bred, av vilket 2 m är svallstrand och 8 m nästan helt en deflationsyta som är fläckvis bevuxen med saltarv, sandstarr (NT) och enstaka tuvor av sandrör (EN) och strandvial. Ovanpå strandbanken växer lite baktimjan (NT). På stranden i områdets östra del, ovanför den 5 m breda svallzonen, finns ett 5 m brett bälte av enstaka embryonala dyner. De små slitageutsatta embryonala dynerna är bevuxna främst med sandrör eller saltarv. Sodaört (EN) har påträffats på sandstranden senast år 2006 (Hertta 2010). I synnerhet sandstrandens sydvästra del och banken slits av vågerosion.

De egentliga stranddynerna har avlagrats i den höga strandbanken och en zon av vit dyn finns på en cirka 5 - 10 m bred remsa. Zonen domineras ställvis av rätt tätt växande sandrör på en c. 3 m bred remsa. Sandrör finns också högre upp i dynens nordöstra hörn på en 15 m bred zon. Här är slutningen mindre brant och flygsand har samlats på den. På dynen växer några enstaka tallar och i områdets västra del håller ett glesare tallbestånd på att utvecklas. Områdets förekomster av sandrör är de mest vidsträckta i Finland.

Grå dyn finns i dynamrådets västra del som en cirka 3 m bred zon. På den finns fläckvisa bestånd av sandstarr, sandsvingel (NT), lite strandsenap, flockfibbla, duntrav och hallon. I den centrala delen finns knappast någon grå dyn. I slutningens centrala del finns dock en 10 x 10 m stor fläck av strandråg och sandrör och i mitten en svartvinbärsbuske.

I den övre slutningens västra del finns en deflationsyta med en bredd på 15 m och i den östra delen en på 25 m. Här finns något grövre material och flygsanden har slitits bort. Ovanför det här stället finns ännu en 30 m bred glest trädbevuxen dyn, som i övre kanten gränsar mot strandbankens övre del. Höjdvariationen på denna remsa är cirka 5 meter. På den trädbevuxna dynen finns mjölon och bestånd av sandraggmossa och bl.a. sandsvingel. På slutningarna är tallarnas rötter ställvis exponerade av vinderosion. Däremot har en del av dyntallarnas baser blivit begrävda i sanddrivor.

De trädbevuxna kustdynerna består av mogen, gallrad, ljus torr eller tämligen torr talldominerad moskog. Det finns enstaka björkar och en och annan gran. De grövsta träden som besparats från en skogsbrand under kriget är 45 - 50 cm tjocka tallar med sköldbark (Nironen 1996). Undervegetationen domineras av lingon och ljung. Kråkbär finns det något mindre av. Här och där finns fläckar av krustätel och några enskilda blåbärsbestånd. Ställvis finns också mjölon. Berggrön, ängskovall och skogsstjärna växer glest och det finns också enstaka skogsbräken, tallört, ekorrbar, ryl (NT) och revlumner. Bottenskiktet är nära på enhetlig väggmossa med ställvisa inslag av små renlavsfäckar. De trädbevuxna dynernas krön är något kargare och har mera lavar. På dem växer också den sällsynta (fjäll)påskrislaven *Stereocaulon alpinum* var. *gracilentum* (Kaaro och Keynäs 1995).

På områdets sandstränder, dyner och trädbevuxna kustdyner har flera hotade organismer påträffats, bl.a. kustjordmyra (EN), svartspetsad rödbeck (VU), sandsvingellus (VU), sandstarrstrit (VU), sandängsfly (EN), tätpunkterad sandstumpbagge (VU), kustsandkrypare (VU), gotländsk vägstekel (CR), skrovlig flatbagge (RT), tandad lundmätare (EN) (Hertta 2010, Kaaro och Keynäs 1995). Fåglar som häckar i området är bl.a. nattsjärva.

Landskap och andra värden

Området gestaltar sig rätt bra från omgivningen som slingrande räckor av höjder. I synnerhet strandens branta och höga strandbank skiljer sig tydligt från havet sett. Från områdets strand öppnar sig en naturskön havsutsikt, om än landskapet vid områdets södra gräns inte längre är i naturtillstånd på grund av fabriken i Koverhar. Det finns rikligt med gamla tecken av mänsklig verksamhet i området, till exempel ett långt pansarvagnsspår och talrika skyttegropar, men också informationstavlor för fritidsbruk och trappor till stranden. Trapporna besparar den branta strandbanken från slitage. En stor del av området tillhör Föreningen för Nylands fritidsområden (Uudenmaan virkistysalueyhdistys 2005). På stranden finns en grundvattenbrunn och i den norra delen en grundvattentäkt. Områdets centrala och södra del hör till Natura-området i de skyddsvärda marina områdena i Ekenäs och Hangö skärgård och Pojoviken (FI0100005).

Litteratur:

Hellemaa, P. 1998. The development of coastal dunes and their vegetation in Finland. *Fennia* 176 (1), 111-221.

Johansson, P., Sahala, L. & Virtanen, K. 2000. Rantamerkit, tuulikerrostumat ja moreenimuodostumat geologisina luontokohteina. Tutkimusraportti 151. Geologian tutkimuskeskus, Espoo. 76 s.

Kaaro, J. ja Keynäs, K. 1995 Hankoniemen luontoinventointi 1995.

Kielosto, S., Kukkonen, M., Stén, C.-G. & Backman, B. 1996. Hangon ja Perniön kartta-alueiden maaperä. Suomen geologinen kartta 1:100 000 : maaperäkartojen selitykset. Karttalehdet 2011 ja 2012. 104 s. Geologian tutkimuskeskus.

Nironen, M. 1996 Lappohjanrannan kasvillisuusselvitys. Uudenmaan virkistysalueyhdistys, Suomen partioalaiset, Ympäristösuunnittelu Enviro Oy 1996. 18 s.

Uudenmaan virkistysalueyhdistys, 2005. Retkelle uusmaalaiseen luontoon. Helsinki. Esite, 28 s.

Ympäristöhallinnon eliötietojärjestelmä (Hertta). 2010. Suomen ympäristökeskus, Helsinki.

TUU-01-003, Lappvikmalmarna. Kuva: Jari Teeriaho, (c) SYKE 2011.